

læseren ved hånden ind i de problemstillinger, som han anser for at være de helt centrale. Alt andet er stort set ufortalt. Det er bogens styrke og dens svaghed. Der er imidlertid ingen tvivl om, at det er de positive sider ved bogen, der skal fremhæves, og at forfatterens originale behandling af sit stof, gør den til én af de vægtigste bøger om emnet på dansk.

Arne Søby Christensen

ALLAN A. LUND: De etnografiske kilder til Nordens tidlige historie. Aarhus Universitetsforlag 1993. 288 s., ill. kr. 198.

Allan A. Lund har sat sig for at undersøge de vanskeligheder, der er forbundet med at anvende etnografiske skrifter som kilde til de folk, de beskriver. Han bruger her de antikke græsk-romerske forfattere, og han koncentrerer sig snart meget naturligt om germanerproblemet og Tacitus' skrift *Germania*, som han er en af de førende eksperter i. Norden er således ikke, som man måske skulle tro, identisk med Skandinavien, men derimod med hele Nordeuropa (p.82, 116). Forfatteren gør opmærksom på (p.27), at etnografi i Antikken ikke er en selvstændig litterær genre eller faglig disciplin, men at oplysningerne om de fremmede folkeslag findes spredt rundt omkring i den overleverede litteratur. Den eneste undtagelse er Tacitus' *Germania*. De etnografiske indslag bringes derfor som oftest i en sammenhæng, hvor de har en ganske bestemt funktion. Dertil kommer det fundamentale problem (p.27f.), hvorledes de antikke forfattere skulle forklare deres publikum det fremmedartede, så det kunne forstå det. De løste det ikke overraskende ved at sammenligne med noget kendt fra hjemlandet, og spørgsmålet bliver derfor, hvad de etnografiske afsnit kan bruges til? Kan de sige os noget om de fremmede og deres samfundsforhold (kilden benyttet som beretning), eller fortæller de os mere om den antikke forfatter og hans opfattelse af sit samfund (kilden benyttet som levn)? Det er herom Allan A. Lunds bog handler, selv om han vel ikke gør sig denne distinktion klar. Til gengæld er hans analyse dybgående, og bogen er spændende læsning, skønt teksten ofte er vanskelig. Bogen er inddelt i tre dele: Selve analysen, der ud over det allerede nævnte også indeholder et kapitel om germanerforskningens og -receptionens historie (specielt nazisternes brug af germanerne) (p.9-119); en omfattende bibliografi (p.120-145) samt oversættelser af kildetekster, der indeholder etnografiske oplysninger (p.147-285).

Arne Søby Christensen

JOHN HAYWOOD: Dark Age Naval Power. A re-assessment of Frankish and Anglo-Saxon seafaring activity. London and New York, Routledge, 1991. 232 s, £ 35.00.

Indtil for ca. tredive år siden var det den almindelige opfattelse, at skibe af Gokstad-typen var dem, der bar vikingetiden. De muliggjorde langfarterne over de store have, og de satte samtidig de begrænsninger, som man mente, at

vikingetidens handel var underlagt; som købmænd måtte vikingerne koncentrere sig om varer af stor værdi i forhold til deres vægt og rumfang. Så kom Skuldelev-fundet og revolutionerede vores opfattelse af vikingernes skibe. Pludselig kunne vi se, at de ikke blot havde krigsskibe af vidt forskellig størrelse, men også både store og små handelsskibe, og tilmed var der en repræsentant for dagligdagens arbejdsheste, enten den nu var en færge eller en fiskerbåd. Senere har andre fund kompletteret billedet, således det meget store handelsskib, som lå i Hedeby's havn. Med disse fund blev det klart, at det arkæologiske fundmateriale før 1960 slet ikke havde udgjort et repræsentativt kildemateriale til vikingetidens sejlads. Det tror vi så, at vi har nu, og reviderer på mange punkter vores opfattelse af vikingetidens problemer herudfra, men naturligvis kan nye fund nemt overraske os igen.

På denne baggrund er det næsten uomgængeligt, at nogen måtte rejse spørgsmålet om de arkæologiske funds repræsentativitet for andre tider, og den unge Lancaster-historiker John Haywood, som også har studeret i København, støttet af ERASMUS, har ladet sig friste til at rejse spørgsmålet, om det virkelig kan passe, at man ikke tog sejlet i brug i Skandinavien og England før kort før vikingetiden. Var sejlet virkelig, som det har været hævdet, den tekniske innovation, som gjorde vikingetiden mulig? – Eller giver skibsfundene blot et utilstrækkeligt billede af virkeligheden i de nordeuropæiske farvande mellem romertid og vikingetid?

En gennemgang af det skriftlige kildemateriale overbeviser Haywood om, at de arkæologiske fund kun fortæller en meget begrænset del af historien om periodens sejlads. Efter hans opfattelse må brugen af sejl have spredt sig så langt nordpå som til Elbens munding allerede før midten af andet århundrede, og de skriftlige kilder godtgør, at det var i almindelig brug blandt angelsakserne længe før 700. At Nydam-båden tilsyneladende ikke førte sejl udelukker ikke, at man brugte sejl på andre både i Danmark i denne periode; det er forresten slet ikke sikkert, minder Haywood om, at Nydam-båden, der jo stammer fra et offerfund, repræsenterer skibsbygningstraditionen i sit fundområde. Også brødrøne Bent og Erik Andersen nåede i deres store undersøgelse af vikingeskibenes sejlegenskaber, *Råsejlet – Dragens vinge* (Roskilde 1989), til det resultat, at brugen af sejl var sandsynlig længe før vikingetiden.

En række andre udbredte antagelser kommer til revision i denne bog. Der bliver ikke meget tilbage af friserne som søfarere efter Haywoods undersøgelse af kilderne, medens til gengæld karolingerne frikendes fra det omdømme som landkrabber, der har klæbet ved dem. De var i virkeligheden meget fantasifulde brugere af skibe, både på floderne, på Middelhavet og i de nordlige farvande. Man kan til tider synes, at det skriftlige kildemateriale må presses rigelig hårdt, men for det meste overbeviser Haywoods argumenter. Det svækker kun bogen lidt som helhed, ikke dens argumentation for sin hovedsag, at forfatteren undertiden bevæger sig ud i problemer af mindre indlysende relevans for emnet, således den iøvrigt udmærkede gennemgang af forholdet mellem Karl den Store og Danmark, og bortset fra at han har overset, at Utrecht-fundet er gjort 200 år yngre af Vlek, er man tryk ved hans beherskelse af såvel det skriftlige som det arkæologiske materiale. Skulle nogen have glemt det, minder denne bog overbevisende om, at de arkæologiske fund er alt for vigtige til at overlades til arkæologerne alene.

Niels Lund